
TWEE BANKSTELLEN, ONTWERPEN DOOR HENRY VAN DE VELDE VOOR DE NMBS, IN HET MUSEUM VOOR SIERKUNST

door Lieven DAENENS

Henry van de Velde (Antwerpen 1863-Zürich 1957)

Vanaf 1880 volgde Henry van de Velde de Antwerpse Academie waar hij een streng academische opleiding krijgt.

Reeds rond 1890, door contacten met de Engelse Arts en Crafts-beweging begon van de Velde's belangstelling meer en meer uit te gaan naar de toegepaste kunsten. In 1894, jaar waarin hij huwt, neemt hij de beslissing voortaan uitsluitend nog architectuur en toegepaste kunsten te beoefenen. Meteen wordt hij een vurig voorstander van de nieuwe ornamentele stijl.

In 1900 verlaten van de Velde en zijn familie "Bloemenwerf" (Ukkel, 1895) voor Berlijn. In 1901 wordt hij in Weimar benoemd tot directeur van de Kunstschool. In 1902 wordt het Folkwang Museum van Karl Ernst Osthaus te Hagen gebouwd naar ontwerpen van Henry van de Velde.

De volgende jaren zal van de Velde vooral werken aan de vernieuwing van het kunstonderwijs te Weimar, wat resulteert in de officiële opening van de "Kunstgewerbeschule" (1907). In datzelfde jaar is hij mede-oprichter van de "Deutsche Werkbund", een vereniging van architecten, kunstenaars en industriëlen. Een belangrijke realisatie is het "Werkbundtheater" (met driedelig toneel) dat in 1914 in Keulen in gebruik wordt genomen. Hetzelfde jaar neemt hij onder druk van de oorlogsomstandigheden (van de Velde had zijn Belgische nationaliteit behouden) ontslag als directeur van de Kunstgewerbeschule en draagt de leiding over aan Walter Gropius, die de school reorganiseert in het "Bauhaus".

Pas in 1917 mag hij Duitsland verlaten, en na een verblijf in Zwitserland verhuist hij in 1921 naar Nederland, waar hij o.m. werkt aan de plannen van het Kroller-Müller Museum te Otterlo, dat in 1938 zal geopend worden.

Uiteindelijk zal van de Velde in 1925 naar België terugkeren, waar hij in 1926 dank zij de steun van Koning Albert en Kamiel Huysmans het "Hoger Instituut voor Decoratieve Kunsten" te Brussel (Ter Kameren) zal oprichten. In hetzelfde jaar vangt hij te Gent zijn colleges aan de Rijksuniversiteit aan, waar hij hoogleraar was benoemd van de leerstoel "geschiedenis van de bouwkunst".

In de periode na 1930 zijn van de Velde's werkzaamheden zeer uiteenlopend : hij werkt zowel voor openbare besturen, o.a. adviezen voor de Belgische Spoorwegen en de bouw van de Gentse Universiteitsbibliotheek (ca. 1937), als voor particulieren (o.a. bouw van villa en kliniek van Dr. Martens te Astene-Deinze).

In 1947 verlaat van de Velde België en vestigt zich in Zwitserland te Oberägeri (kanton Zug), waar hij zijn memoires schrijft. Hij overlijdt op 25 oktober 1957 te Zürich.

Precies in het begin van de 30-er jaren bereikt Henry van de Velde een hoogtepunt in zijn voortdurend streven naar rationalisme : een zuivere vormgeving waaruit elk decoratief element geweerd is. Het is ook de periode waarin van de Velde, volledig bevrijd van de problematiek van het machine-voorwerp, een aantal belangwekkende industriële realisaties zal ontwerpen in samenspraak met de industrie : de pakketboot "Prins Boudewijn" (1931-1934) (roemloos geëindigd op het einde van de jaren '60 in een Gents slopersbedrijf na nog jaren dienst te hebben gedaan als kantoorship van SIDMAR) en een aantal spoorrijtuigen voor de N.M.B.S. (in gebruik sinds 1935).

Henry van de Velde bepaalde de binneninrichting van het eerste elektrische treinstel van 1935. Tevens ontwierp hij het B-embleem van de N.M.B.S.

Van de spoorrijtuigen uit 1935 heeft de di-

rectie van de N.M.B.S. in 1980 twee interieurs (rokers en niet-rokers) geschonken aan het Museum voor Sierkunst.

Het banksteltype werd zowel in eerste als in tweede klasse toegepast. In eerste klasse ging het om gesloten compartimenten, in tweede klasse om open compartimenten, rug-aan-rug, met middengang. Van dit laatste type zijn twee rug-aan-rug bankstellen aan het museum geschonken.

De bekleding van de gestoffeerde zitbanken is in fluweel weefsel (geschoren poolweefsel met ingewalst reliëf) rood of blauw. Het draagstel is donker gevernist hout, en alle metalen onderdelen werden verchromd.

Het zij-aanzicht van het rug-aan-rugbankstel verraadt het genie van Henry van de Velde. De opbouw van de zijwand, en vooral het symmetrisch motief gevormd door bagage- en hand-schoenrek is nog sterk, alhoewel strenggeometrisch, Art-Nouveau getint.

